

МОНІТОРИНГ ВИДАНЬ ДЛЯ НЕЗРЯЧИХ

Здійснено математико-статистичне опрацювання моніторингу книг для незрячих.

In the article the mathematical and statistical processing of monitoring books for blind is carried out.

1. АКТУАЛЬНІСТЬ

Видання книг для незрячих вирішує важливу соціально-гуманітарну та економічну проблему. Сліпота ставить перешкоду у читанні звичайної літератури. За статистичними даними, в Україні пересічні громадяни, які користуються бібліотекою, в середньому за рік читають 10-12 книг, сліпі ж – 50-52 книги. Тобто в 5 разів більше [1,2]. Проте, на жаль в Україні є бібліотеки, яким вже роками не надходять нові книги через відсутність коштів для їх купівлі.

Питанню забезпечення незрячих осіб якісною друкованою інформацією присвячено ряд робіт, наукових розробок і прикладних рішень [3-6]. Виникає потреба в проведенні анкетування з подальшою математико-статистичною обробкою результатів аналізу стану наявних в резерві бібліотечного фонду книг для незрячих з метою збільшення їх кількісних одиниць та покращення якісних показників.

2. МЕТА РОБОТИ

Провести моніторинг книг для незрячих та здійснити математико-статистичне опрацювання одержаних результатів.

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Для проведення дослідження було розроблено анкету, зміст якої наведено в табл.1.

Для проведення моніторингу були вибірково виділені за допомогою працівників бібліотеки УТОС та спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату №100 м. Львова групи книг для незрячих з різною тематикою, оформленням, віковою категорією читачів тощо. Вибірка становила 100 примірників книг.

¹Українська академія друкарства

Таблиця 1

Анкета аналізу стану книг для незрячих

Відомості про авторів	
Назва, том	
Вихідні дані:	місце випуску видання
	назва видавництва
	рік випуску
Обсяг, ум.арк.	
Обсяг, брайлівські арк.	
Формат, см×см, частка	
Тираж, прим	
Верстка з варіаціями	книжкова
	альбомна
Знаковий принцип творення інформації	текстовий
	ілюстраційний
	текстово-ілюстраційний
Мова видання	
Метод виготовлення рельєфних зображень	тиснення
	трафаретний друк
	струминний друк
Товщина картону, мм	
Висота елементів шрифту Брайля, мм	
Матеріал видання	
Спосіб скріплення	шиття нитками
	механічне скріплення
	шиття дротом
	клейове скріплення
Тип палітурки	№
	вид
	матеріал палітурки
Оздоблення палітурки	
Тематичний діапазон продукції	вузькоспеціалізовані
	з специфічною тематикою
	універсальні
За віковою категорією адресатів	для дорослих
	для молоді
	для дітей

Аналіз результатів анкетування здійснено за рекомендацією робіт [7-10].

4. ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Результати аналізу анкетування представлено на рис.1-13.

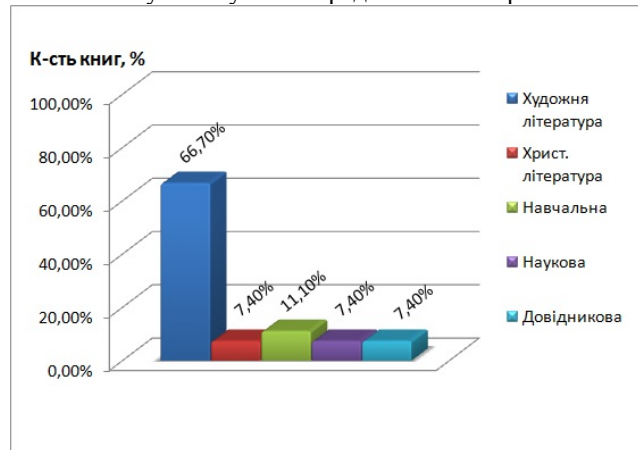

Рис. 1. Тематика видань

Як видно з рис.1 та на підставі проведеного загального огляду наявного резерву книг для незрячих бібліотечного фонду УТОС (м. Львів) (загальна кількість видань фонду становить ~ 50 тис. по одному примірнику, з них 8 тис. назв – книги, віддруковані шрифтом Брайля, 30 тис. – документи на електронних та магнітних носіях, решта – „плоскодрукарські” видання для слабовзрячих) та спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату №100 (документи на електронних та магнітних носіях – 263 одиниці, художня література та підручники віддруковані "плоским" шрифтом – 2327 примірників та шрифтом Брайля – 680 книг. Цифри подані станом на 01.01.2011 р.) тематика видань різноманітна: близько 70 % від загальної кількості становить художня література (світова класика: твори Ж. Верна, Дж. Селінджера, В. Шекспіра, Дж. Боккаччо тощо), в основному перекладна російсько- (умовні позначення: P1 – дореволюційна: твори М. Гоголя, О. Пушкіна; P2 – пострадянська: твори А. Черкасова, М. Чайковського) та україномовна література (рис.2).

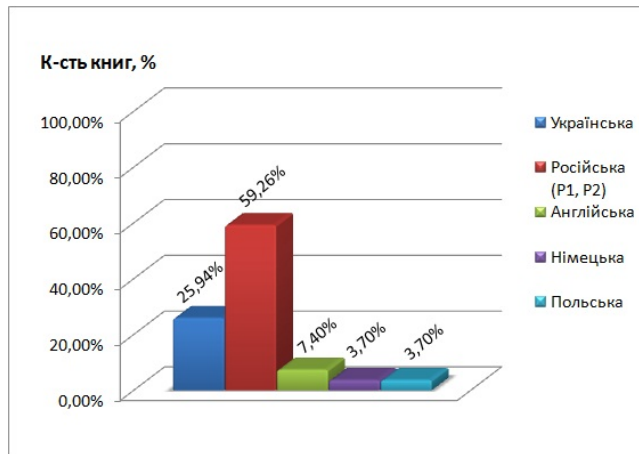

Рис. 2. Мова видань

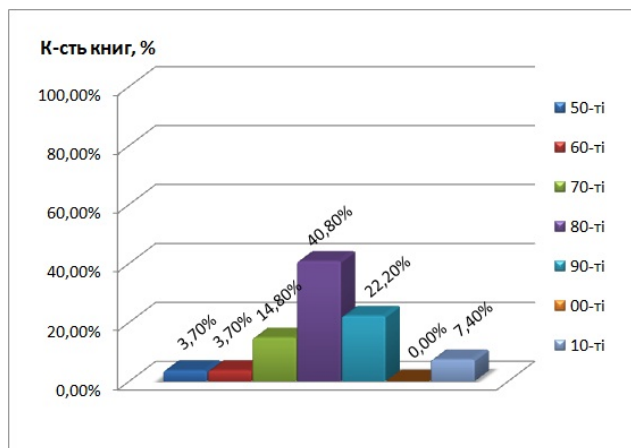

Рис. 3. Рік випуску видань

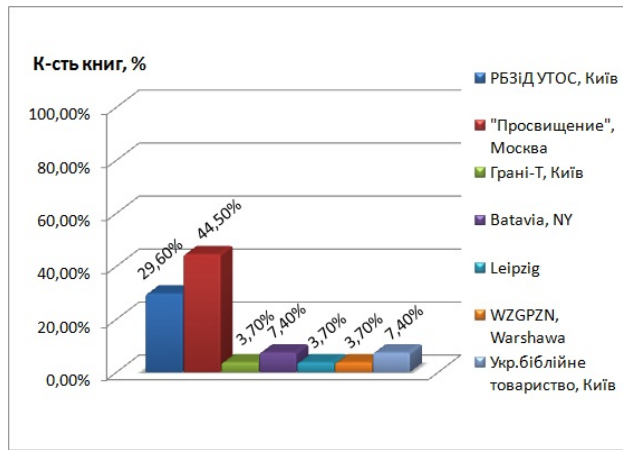

Рис. 4. Видавництво

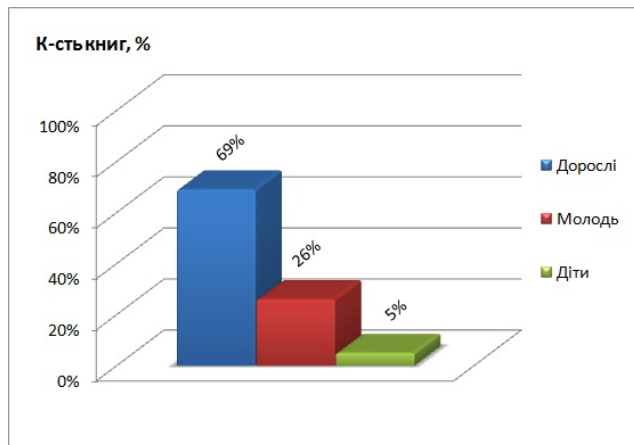

Рис. 5. Вікова група читачів

В фонді також наявна науково-популярна, історична, шахова література, книги з мовознавства та поетичні збірники.

Як бачимо (рис.3) в фонді бібліотеки наявні видання різного „віку”, проте на жаль, як уже зазначалось вище випуск літератури спеціального призначення в даний час значно скоротився, бібліотеки для сліпих перебувають у скрутному становищі: якщо колись у СРСР такими виданнями незрячих забезпечували три потужних видавництва у Москві, Києві та Мінську (рис.4), то зараз рельєфно-крапковим шрифтом виходить лише 36 томів на рік (для порівняння «Війна і мир» Тол-

стого – це 36 томів рельєфно-крапковим шрифтом). До цього видання входить 12 випусків «Літературної панорами», що складається з сучасних українських літературних журналів; шість випусків «Норми» з текстами нормативних та інших юридичних документів; один том «Трембіти» (музичні твори, ноти, тексти пісень тощо); крім того, щороку видається декілька назв української класики.

Книги для незрячих дітей (рис.5) становлять лише 5 % від загальної кількості наявних у бібліотеці видань. Це болгарські, румунські, російські, українські казки (Гофман, брати Грімм, [І. Роздобудько](#), Л. Воронина тощо).

В Україні для незрячих дітей видаються два журнали: „Школяр”, „Заклик” та один журнал, віддрукований і звичайним і шрифтом Брайля „Ангеляткова наука”, які призначені для розвитку і навчання малюків віком 3-6 років у формі гри, забезпечення всебічної підготовки до школи, успішного виконання тестів. Журнали готуються дитячими психологами та фахівцями дошкільного виховання згідно з державною програмою з дошкільної підготовки, затвердженою Міносвіти України.

„Будинок звукозапису та друку Українського товариства сліпих (УТОС)” – єдине в Україні діюче спеціалізоване видавництво для незрячих та слабозорих. Крім нього випуском поодиноких видань зараз займається Західне регіональне біблійне товариство України, видавництво „Грані-Т”, ТЗОВ „Країна Ангелят”

Як показує анкетування, книги в основному безілюстраційні (рис.6), виконані на спеціальному брайлівському картоні, товщиною 0,15-0,25 мм (рис. 7).

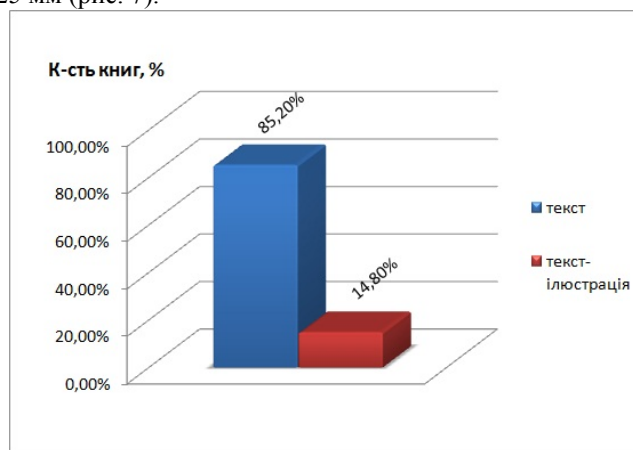

Рис.6. Знаковий принцип відтворення інформації

Поліграфічне оформлення книг однотипне: палітурка тип 5 (67%), зрідка зустрічається тип 3 та тип 7 і лише англомовні видання покриті пластиковими боковинками (рис.8). Друк на палітурці спостерігається у видань після 1980-го року випуску, на новіших книгах (2008 р.) знаходимо тиснення фольгою.

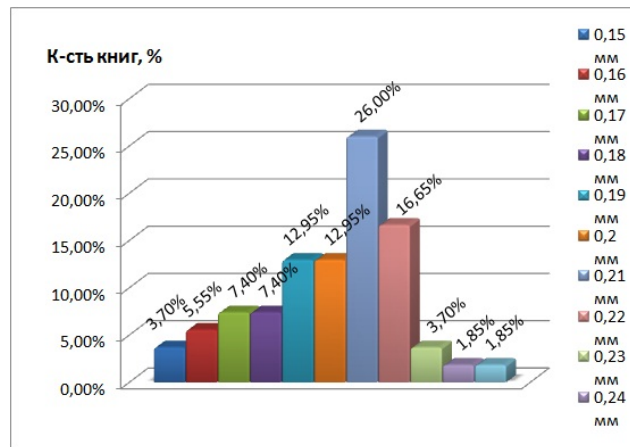

Рис.7. Товщина картону

Аналіз значної вибірки книг показав, що всі рельєфні зображення отримані методом тиснення (рис.9).

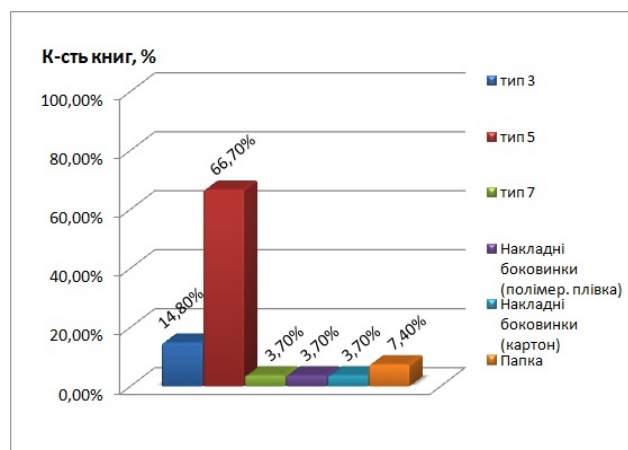

Рис.8. Тип палітурки

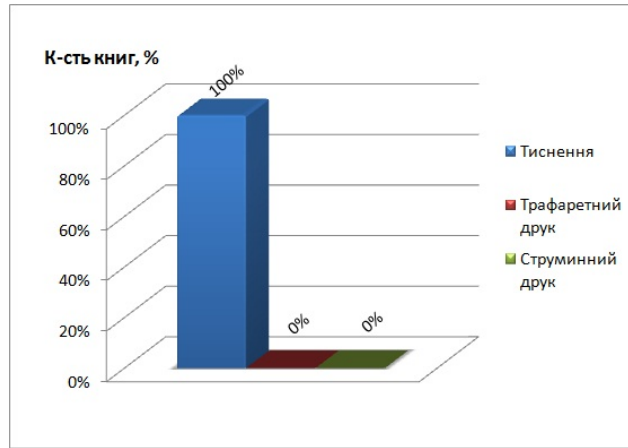

Рис.9. Спосіб друку

Що стосується дотримання вимог стосовно виконання шрифту Брайля, то у книгах, виданих РБЗіД УТОС (м. Київ) висота крапки незадовільна (0,1-0,12 мм), на що скаржаться і незрячі читачі (за словами працівників бібліотеки). Навіть книги, видані в 60-90-их роках московським видавництвом "Просвещение", характеризуються більшою висотою рельєфно-крапкового зображення (0,18-0,2 мм) (рис.10).

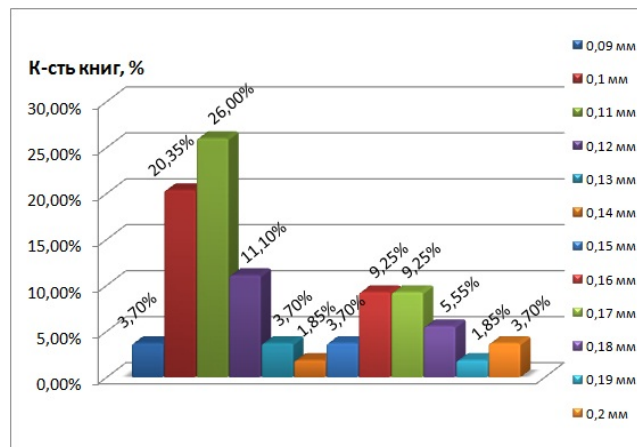

Рис.10. Висота крапки

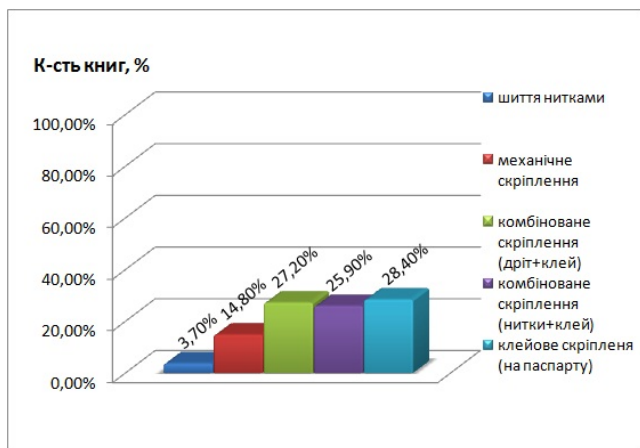

Рис.11. Спосіб скріплення

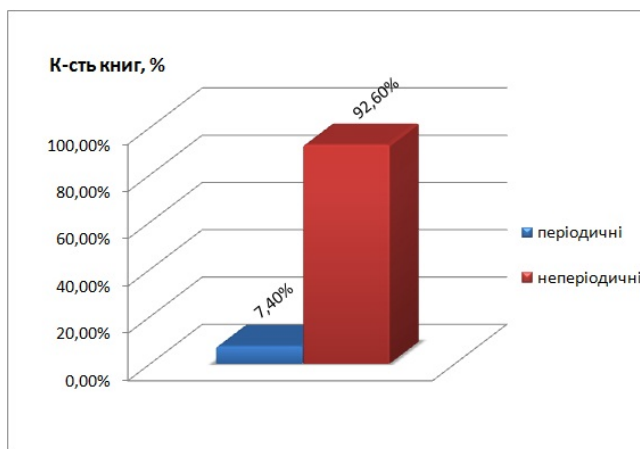

Рис.12. Періодичність випуску

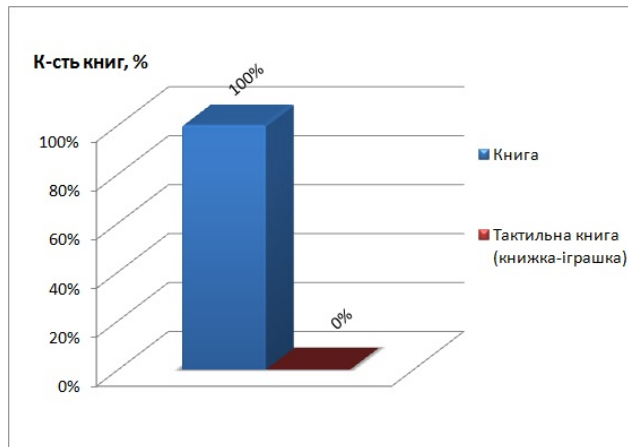

Рис.13. Матеріальна конструкція видань

Як видно з рис.11 найчастіше книги скріплені комбінованими способами (нитки+клей та дрiт+клей) для підвищення міцності та відповідно довговічності видань, рідше зустрічається механічне скріплення (в основному зарубіжні видання), останні видання РБЗiД УТОС відрізняються від своїх рельєфних аналогів особливим методом скріплення окремих віддрукованих сторінок, що забезпечує більшу зручність користування книгою та підвищення її експлуатаційних показників.

5. ВИСНОВОК

Як показав аналіз стану наявних в бібліотечному фонді УТОС (м.Львів) книг для незрячих, гостро постає проблема забезпечення їх друкованою інформацією, тому пошуку нових технологічних рішень їх виготовлення.

1. Костів Л. Бажання читати книги. Що пропонує українське суспільство незрячим читачам? / Леся Костів // "Книжковий огляд". – 2003. – №6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.web-standart.net/magaz.php?aid=6302.
2. Доторкнутися до слова (Видавництво «Грані-Т»). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://consumer-club.com.ua/articles/Dotorknutisja_do_slova-2909.htm.
3. Вакуліч Д. Дослідження паперів та картонів, призначених для виготовлення видань для незрячих / Д. Вакуліч, Н. Цуца // Квалілогія книги. – Львів: УАД, 2007. – №2(12). – С. 67–72.
4. Мотика М. Тактильна книга: аналіз функцій, вимог, технологій виготовлення / М.Т. Мотика, Е.Т. Лазаренко // Квалілогія книги. – Львів: УАД, 2010. – №2(18). – С.56 – 63.
5. Вакуліч Д. Видання для незрячих: нотатки з Республіканського будинку звукозапису і друку / Д. Вакуліч // Print Plus. – 2007. – №4 – С. 66.
6. Балужева Т. Бумага для чтения пальцами рук / Балужева Т. // Водяной знак.

– 2010. – С. 24-25. 7. Лапач С.Н. Статистические методы в медико-биологических исследованиях с использованием Excel / Лапач С.Н., Чубенко А.В., Бабич П.Н. – Киев: Морион, 2000. – 320 с. 8. Пацуля П.Л. Основи метрології, стандартизації і сертифікації. Якість у поліграфії: [навч. посіб.] / Пацуля П.Л. – Київ, 1997. 9. Захожай В. Б. Статистичне забезпечення управління якістю: навч. посіб. / Захожай В. Б., Чорний А. Ю. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 340 с. 10. Штангрет А. Статистика: навч. посіб. / Штангрет А., Копилюк О. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.